

Barn- och elevombudet, Skolverket, handlade ett ärende gällande en anmälan enligt lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Fråga bl.a. om förutsättningarna för Barn- och elevombudet att i ett beslut uttala sig om huruvida två elever hade kränkt en annan elev

Bakgrund

En pojke, här benämnd AA, gick under hösten 2005 och våren 2006 i årskurs 2 i Hamnskolan i Stockholm. I en anmälan till Barn- och elevombudet den 25 april 2006 uppgav AA:s mor att hennes son hade utsatts för kränkande behandling av två klasskamrater, här benämnda BB och CC. Barn- och elevombudet fann i sitt beslut den 14 september 2006 (dnr 56-2006:1454) att huvudmannen för Hamnskolan, Pyslingen Förskolor och Skolor AB, inte hade levt upp till de krav som anges i bl.a. 8 § lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever (BeL) och beslutade därför att framställa ett skadeståndskrav mot bolaget. I beslutet anfördes under bedömningen bl.a. följande. (Här har de i beslutet använda initialerna utbytt mot AA, BB och CC)

AA har upprepade gånger utsatts för allvarliga kränkningar genom hot och våld. Personal vid Hamnskolan har vetat om problemen med BB och CC och i vart fall känt till händelserna den 21 april och den 18 maj 2006. Av uppgifterna i ärendet har det inte framkommit att någon utredning av vad som inträffat skett vid något av tillfällena. Huvudmannen har därvid brustit i sin utredningsplikt. De åtgärder som vidtagits för att förhindra fortsatta kränkningar har dels bestått i att en lärare vid ett av tillfällena tillrättavisat den kränkande eleven, och dels i ett allmänt engagemang med särskilt insatta resurser för AA och de andra eleverna i klassen.

Anmälan

I en anmälan till JO framförde DD klagomål mot Barn- och elevombudet. Klagomålen avsåg handläggningen av det ovan angivna ärendet. DD gjorde gällande att utredningen var bristfällig och hade brustit i objektivitet samt att de i ärendet förekommande elevernas identiteter hade hanterats på ett oaktsamt sätt. Han anförde därutöver bl.a. följande. Beslut i ärendet hade fattats utan att föräldrarna till de utpekade eleverna underrättats om ärendets existens och fått möjlighet att bemöta anklagelserna. De aktuella eleverna hade utsatts för mycket grova anklagelser vars sanningshalt inte hade kontrollerats av Barn- och

elevombudet. Beslutet kunde, med hänsyn till vad som anfördes under rubriken Bedömning, inte tolkas på annat sätt än att Barn- och elevombudet hade bekräftat de anklagelser som anmälaren framställt i sin anmälan dit. Grunden för detta konstaterande var svår att föreställa sig då utredningen inte hade inrymt någon bredare insamling av information från eller om skolan. Beslutet i ärendet hade publicerats på Skolverkets hemsida med angivande av elevernas könstillhörighet samt med till initial förkortat förnamn. Tillsammans med de i beslutet redovisade omständigheterna i ärendet hade det inte krävts någon närmare efterforskning för att kunna identifiera vilka elever ärendet rörde.

Utredning

Inledningsvis inhämtade JO en kopia av akten inklusive beslutet i det ifrågasvarande ärendet. Därefter anmodades Barn- och elevombudet att göra en utredning och yttra sig över vad som anfördes i DD:s anmälan. I ett yttrande anförde Barn- och elevombudet, EE, följande.

Statens skolverk har enligt 16 § lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever (BeL) tillsyn över lagen inom sitt ansvarsområde. Barn- och elevombudet skall enligt 5 b § förordning med instruktion för Statens skolverk (2002:1160) utföra de uppgifter som enligt BeL skall ombesörjas av Skolverket när det gäller att tillvarata barns och elevers enskilda rätt.

Syftet med BeL är att främja barns och elevers lika rättigheter samt att motverka diskriminering och annan kränkande behandling i bl.a. skolan (1 §). Lagen innehåller bl.a. direkta förbud för huvudman och personal att diskriminera barn och elever (9–12 §§) eller att utsätta dem för annan kränkande behandling (13 §). Lagen innehåller också en skyldighet för huvudmannen eller den huvudmannen bestämmer att agera när en elev blivit utsatt för kränkande behandling (8 §). Eleven kan ha blivit utsatt för kränkningar från såväl personal som andra elever. Något direkt förbud för elever att kränka andra elever finns dock inte i lagen. Skyldigheten att agera inträder så snart huvudmannen, rektorn eller någon annan personal får kännedom om att en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med att verksamheten genomförs. Handlingsplikt föreligger alltså redan när det påtalas att någon anser sig ha blivit kränkt och det krävs således inte att faktiska kränkningar har konstaterats. Bestämmelsen är skadeståndssanktionerad (15 §). Vid en skadeståndsprocess krävs dock att det kan visas att det faktiskt förekommit kränkningar (prop. 2005/06:38 s. 123).

Enligt 3 § BeL är det huvudmannen för skolan som har det övergripande ansvaret för att lagen följs och enligt 15 § BeL är det huvudmannen som kan bli skadeståndsskyldig. Barn- och elevombudet riktar sig därför alltid till skolhuvudmannen. Det är huvudmannens agerande som bedöms och det är huvudmannen som kan hållas ansvarig enligt lagen. Det är för övrigt huvudmannen som blir motpart vid en process.

Barn- och elevombudet tar emot anmälningar från enskilda barn och elever som anser sig ha blivit kränkta. Barn- och elevombudet ansvarar för att ärendena blir tillräckligt utredda och att erforderligt utredningsmaterial finns för att kunna fatta beslut. Handläggningen är huvudsakligen skriftlig men vid behov kan personer höras muntligen.

Detta ärende gäller en huvudmans skyldigheter enligt 8 § BeL när en elev påstått sig ha blivit utsatt för kränkande behandling av andra elever vid Hamnskolan. Huvudman för skolan är Pysslingen Förskolor och Skolor AB. Anmälan inkom till Barn- och elevombudet den 25 april 2006. Barn- och elevombudet begärde att

huvudmannen skulle yttra sig den 10 maj 2006 och begärde komplettering den 27 juni 2006. Yttrandena som kom in kommunicerades med anmälaren.

Vårdnadshavarna till de elever som påståtts utsätta andra för kränkande behandling har inte underrättats om ärendet, och Barn- och elevombudet har inte heller bedömt att det funnits behov av att höra dem i ärendet. Utredningen har i enlighet med vad som beskrivits ovan varit inriktad på att utröna huvudmannens agerande vid de påstådda kränkningarna. Huvudmannen ifrågasatte inte i detta skede anmälares uppgifter om vilka kränkningar som förekommit. Barn- och elevombudet hade därför ingen anledning att vidare utreda sanningshalten i anmälares påståenden.

Den 14 september 2006 fattade Barn- och elevombudet beslut om att framställa skadeståndskrav. Skadeståndskravet framställdes bl.a. på grund av att huvudmannen inte levt upp till kraven i 8 § BeL.

Barn- och elevombudet har grundat sitt beslut på de handlingar som kommit in och följaktligen bedömt att dessa utgjort fullgott underlag för bedömning i ärendet.

Huvudmannen har efter att Barn- och elevombudet fattat beslut inkommit med nya uppgifter som delvis skiljer sig från de tidigare yttrandena. För närvarande pågår förlikningsförhandlingar i ärendet.

Hantering av elevernas namn i ärendet

Barn- och elevombudet använder inte berörda elevers namn i sina beslut. För att skydda eleverna har Barn- och elevombudet valt att benämna dem som

/---/.

Sekretess gäller under vissa förhållanden hos Barn- och elevombudet för uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden. Barn- och elevombudet har vid begäran om utlämnande av handlingar med stöd av 9 kap. 21 § sekretesslagen beslutat att sekretessbelägga bl.a. namnen på de utpekade eleverna.

Barn- och elevombudet har med stöd av 7 § rättsinformationsförordningen (1999:175) beslutat att publicera beslutet på Skolverkets hemsida. Enligt Barn- och elevombudets bedömning är det fråga om ett vägledande avgörande som är av betydelse för allmänheten. Att publicera beslutet har bedömts särskilt viktigt med hänsyn till att lagen nyligen trätt ikraft och att vägledande beslut därför saknas. Beslutet kan inte heller överklagas.

Som framgår ovan används inte elevernas namn i beslutet. Det publicerade beslutet innehåller således inte några uppgifter som direkt kan hänföras till en fysisk person.

Det kan även tilläggas att personen som gjort en anmälan om kränkande behandling till Barn- och elevombudet skriftligen samtyckt till publiceringen av beslutet.

DD kommenterade remissvaret och anförde bl.a. följande. Barn- och elevombudets noggranna redogörelse för sakomständigheterna i ärendet, bl.a. elevernas könstillhörighet och vilken årskurs de gick i samt det sätt på vilket eleverna benämnts hade medfört att det publicerade beslutet innehållit sådana uppgifter som direkt kunde hänföras till fysiska personer. Det faktum att beslutet var det första i sitt slag och att Barn- och elevombudet, av medverkan i tv etc. att döma, hade avsett att skapa publicitet borde ha manat till ytterligare aktsamhet snarare än tvärtom. Uppgifterna hade ej heller varit relevanta för syftet med beslutet, om avsikten inte hade varit att klandra någon annan än Hamnskolans.

I ett beslut den 20 mars 2008 anförde *JO André* följande.

Bedömning

Lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever (BeL) har till ändamål att främja barns och elevers lika rättigheter, motverka diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Lagen har också till ändamål att motverka annan kränkande behandling. Med annan kränkande behandling avses enligt 2 § BeL ett uppträdande, som utan att ha samband med diskrimineringsgrunderna, kränker ett barns eller en elevs värdighet. Enligt 3 § BeL är det huvudmannen för skolan som ansvarar för att lagen följs.

I 7 § BeL anges att huvudmannen för verksamheten eller den huvudmannen bestämmer ska vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för trakasserier och annan kränkande behandling.

Om huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal får kännedom om att ett barn eller en elev i verksamheten anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller annan kränkande behandling i samband med att verksamheten genomförs, ska huvudmannen eller den huvudmannen bestämmer utreda omständigheterna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra fortsatta trakasserier eller annan kränkande behandling (8 § BeL).

Barn- och elevombudet ska enligt 5 b § i förordningen (2002:1160) med instruktion för Statens skolverk utföra de uppgifter som enligt BeL ska ombesörjas av Skolverket när det gäller att tillvarata barns och elevers enskilda rätt.

Barn- och elevombudet konstaterade i sitt beslut den 14 september 2006 att AA hade utsatts för allvarliga kränkningar i form av våld och hot. Såsom beslutet hade utformats måste den slutsatsen dras att det var BB och CC som var ansvariga för kränkningarna. Bedömningen grundade sig på vad AA:s mor hade anfört i sin anmälan och på att skolans rektor i sitt yttrande till Barn- och elevombudet inte hade ifrågasatt vad hon hade gjort gällande om vilka kränkningar som skulle ha förekommit gentemot hennes son.

Barn- och elevombudet har till uppgift att bedöma bl.a. om huvudmannen har uppfyllt sina skyldigheter enligt 8 § BeL. Det är emellertid inte en uppgift för Barn- och elevombudet att rikta kritik mot någon enskild elev eller lärare. Det kan dock knappast undvikas helt att Barn- och elevombudet i vissa fall i ett beslut måste göra uttalanden som kan framstå som kritik mot någon enskild eller innefattar ett påstående om att någon uppträtt klandervärt.

I förevarande fall hade det måhända varit lämpligt att Barn- och elevombudet i sitt beslut tydligare hade markerat att hans ställningstagande endast avsåg skolans agerande med anledning av uppgifter om kränkande behandling och att hans bedömning i den delen byggde på de uppgifter som anmälaren och huvudmannen hade lämnat till honom. Eftersom det inte förelåg någon säker utredning om vad

som faktiskt hade förevarit borde beslutet enligt min mening ha formulerats så att BB och CC inte pekades ut som skyldiga till kränkningarna.

DD har gjort gällande att den anonymisering som skedde i Barn- och elevombudets beslut, som publicerades på Skolverkets hemsida, inte varit tillräckligt långtgående och att det därför inte krävdes någon mer ingående utredning för att sluta sig till vilka elever ärendet handlade om.

Det kan diskuteras om anonymiseringen av eleverna borde ha skett på ett annat sätt än som skedde. Hur en anonymisering bör göras bygger dock på en bedömning utifrån förhållandena i det enskilda fallet, och jag finner inte skäl till något ytterligare uttalande i denna del. Jag nöjer mig med att här rent allmänt framhålla vikten av att man noggrant överväger på vilket sätt anonymisering bör ske där sådan anses påkallad.

Vad som i övrigt har förekommit i ärendet föranleder inte något uttalande från min sida.